

آمریکای لاتین: خبرنگاران در زیر آتش

نوشتۀ: جوئل سولومون^۱ ترجمه: محمدعلی شیخ علیان

در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ و ۸۰ که حکومتهای نظامی در بیشتر کشورهای این منطقه قدرت را به دست گرفتند، خشونت نسبت به خبرنگاران شدت گرفت. بیشتر این جنایات را «مسئولانی» در لباس افسران یا سربازان، و یا جوخه‌های اعدام گماشته شده از طرف دولت مرتکب شدند. گرچه بیشتر حکومتهای نظامی که آغازگر این خشونتها بودند اکنون برکنار شده‌اند، لیکن سختگیری بر مطبوعات همچنان ادامه دارد. قتل هوگو بوسیوس، خبرنگار پرویی که چندوچون آن در راهنمای مطالعاتی مستند مأموریتهای خطرناک^۲ ثبت شده است، فقط مشتبه است از خروار.

اگرچه تهدید به حملات خشونت‌بار در زندگی خبرنگاران آمریکای لاتین امری عادی است، اما نوع تهدید در هر منطقه متفاوت است. برای مثال، خبرنگاران شهر «لیما» پایتخت پرو، بدون رویارویی با موانع دشوار به کار مشغولند و این در حالی است که در بیشتر مناطق این کشور حالت فوق العاده برقرار است، اما خبرنگاران در شرایط جنگی نیز به طور مؤثر فعالند.

نگران‌کننده‌ای فریانیان اشکال مختلف حملات خشونت‌بار - از ضرب و جرح گرفته تا قتل - هستند. از سال ۱۹۷۶ به بعد، دست کم ۲۶۸ خبرنگار در آمریکای لاتین با به قتل رسیده‌اند و یا ناپدید شده‌اند. کشورهایی که بالاترین میزان مرگ و میر را دارند عبارتند از: آرژانتین (۹۳ مقتول)، گواتمالا (۴۸ مقتول) و السالوادور (۴۰ مقتول).

با وجودی که خبرنگاران آمریکایی مخالف خوان جامعه خویشند و مدام به تحقیق درباره کارهای غیرقانونی یا کشف بی‌نظمیها و بی‌قاعدگیها و یا وادارساختن مقامات مسؤول به رسیدگی بیشتر و دقیقتر به مسائل جامعه مشغولند، لیکن بندرت مورد ضرب و جرح قرار می‌گیرند. اما، این گفته در مورد خبرنگاران کشورهای آمریکای لاتین صادق نیست که به کژات و به طرز

نشسته گرفتار شدند. بوستیوس کشته و روحانس به سختی زخمی شد.^۲ از ابتدای جنگ تاکنون، دست کم ۱۲ خبرنگار در «آیاکوچو» به قتل رسیده‌اند. عده‌ای به دست ارتش و بقیه به دست فاتلین ناشناس کشته شده‌اند. برای مثال، خبرنگاران «هوانتا» و «خایمه‌ایالا» را به یاد می‌آورند، که در سال ۱۹۸۴ از پایگاه نظامی که بعداً «دوپونت» به فرماندهی آن رسید، اطلاعاتی سری به دست آورده بود و سپس ناپدید شد.

با آنکه مرگ «ایالا» و بسیاری دیگر برای حکومتهاي مختلفی که در پرو بر سر کار آمدند موجب اندکی در درسر شد لیکن انعکاس قتل بوستیوس متفاوت بود. قتل او مقامات نظامی و غیرنظامی را متوجه ساخت که دیگر اجازه داده نخواهد شد چنین جنایاتی پنهان و بدون مجازات باقی بمانند.

در جلب افکار عمومی به قتل بوستیوس سه اتفاق مؤثر بود. اول، ادعاهایی که «کمیته حفاظت از خبرنگاران» در کمیسیون حقوق بشر درون - آمریکایی^۳ مطرح کرد؛ دوم، پخش رادیویی گزارش مأموریت‌های خطرناک؛ و سوم، افسای هوتیت افسران ارشی، که به مشارکت در قتل بوستیوس متهم شدند، در مجله «کارتاس» که در لیما منتشر می‌شود.

«کمیته حفاظت از خبرنگاران» در ماه مه ۱۹۹۰ دادخواستی دو قسمتی را، پیش از کمیسیون حقوق بشر درون - آمریکایی، تنظیم کرد و امنیت جانی شاهدان جنایت بوستیوس را خواستار شد. (نظمیان پرو چندتن از شاهدان این جنایت را دستگیر و یا تهدید کرده بودند). کمیته همچنین درخواست کرد که این کمیسیون دادخواست مشابه‌ای رادر دادگاه حقوق بشر امریکا مطرح سازد. در ماه مه ۱۹۹۰، کمیسیون حقوق بشر از دادگاه حقوق بشر خواست که به دولت پرو دستور دهد از شاهدان قتل بوستیوس حفاظت شود. در ماه اوت ریاست «دادگاه» به نمایندگی از طرف دادگاه اقامه دعوا را پیگیری کرد. این

■ تهدیدات پیاپی یا اعمال فشار مسلماً بر نحوه گزارش خبرنگاران تأثیر می‌گذارد. در گواتمالا، «خودسانسوری» میراث قساوت ارتش بر مطبوعات است. اما اکنون دیگر چنین نیست. هنوز آزار و ایذاء و حمله و خشونت بر خبرنگاران ادامه دارد.

■ در گذشته، مدافعان آزادی مطبوعات می‌توانستند، به برخی خشونتهاي منظم دولت علیه خبرنگاران اشاره کنند. اما اکنون دیگر چنین نیست. هنوز آزار و ایذاء و حمله و خشونت بر خبرنگاران ادامه دارد.

تهدیدات پیاپی یا اعمال فشار مسلماً بر نحوه گزارش خبرنگاران تأثیر می‌گذارد. در گواتمالا، «خودسانسوری» میراث قساوت ارتش بر مطبوعات است که از گذشته تا کنون ادامه داشته است. رئیمهای غیرنظامی جایگزین رئیمهای نظامی می‌شوند، اما با سرکار مانند نیروهای دست راستی حملات علیه خبرنگاران ادامه می‌یابد. در کلمبیا با آنکه بسیاری از خبرنگاران با گزارشایشان خطرات بزرگی برای خود می‌خرند، لیکن خودسانسوری نیز معمول است. به رغم تلاشهای دولت کلمبیا برای سربکوب تروریستهاي مواد مخدوشورشیان چپ، متأسفانه، حملات خشونتبار علیه خبرنگاران به واقعیتی روزمره تبدیل شده است.

در گذشته، مدافعان آزادی مطبوعات می‌توانستند، به برخی خشونتهاي منظم دولت علیه خبرنگاران اشاره کنند. اما اکنون دیگر چنین نیست. هنوز آزار و ایذاء و حمله و خشونت بر خبرنگاران ادامه دارد. برخی از دولتهاي غیرنظامی تازه روی کار آمده در آمریکای لاتین، همانند اسلامفشاں از زیر تعهداتشان در دفاع از حقوق بشر شانه خالی می‌کنند و این در حالی است که تهدیدات تازه علیه خبرنگاران از طرف گروههای غیردولتی یا شبیدولتی، یافتن مسؤولان نقض حقوق بشر را بسیار دشوار ساخته است.

پرو: خشونت علیه مطبوعات هوگو بوستیوس خبرنگار پرویی در ۲۴ نوامبر ۱۹۸۸ گزارش دو جنایت را آغاز کرد که در شهر کوچک «کاستروپامپا» در نزدیکی سربازان به کمین

خبرنگاران هشدار داد که مانوبلاتکو علیه خیل مارکسیستهای نورسیده که با آزادسپاهی کمونیستی جاسوس تاس و پرنسا همکاری می‌کنند، قیام خواهد کرد و در فرست مناسب به آنان درسی خواهد داد که هرگز فراموشش نکنند.

در هجدهم ماه مه، دو تارنجک دفتر و منزل «الخاندرو تروشین»، خبرنگار خبرگزاری تاس را لرزانید. تروشین به اتفاق مانوئل گوئزرا خبرنگار پرسالاتینا، مدتی پس از آن پرو را ترک کردند. این انفجار درست یک روز پس از کودتا علیه شرثو صورت گرفت. گرچه کودتاجیان ناکام ماندند، اماً ارتش بظاهر در محدودساختن قدرت شرثو موفق بود.

لاپوکا در صفحه اول، تحلیلی از کودتا چاپ کرد. این روزنامه نوشت: «بخش‌های فوق العاده محافظه‌کار ارتش در مقابل باقی‌گذاردن شرثو در مقام ریاست جمهوری، از او امتنازاتی خواسته بودند». لاپوکا همچنین نوشت که هدف کودتاجیان بازگردن «فضای باز سیاسی» موجود در پرو به فضای محافظه‌کارانه موردنظر ارتش بود.

لاپوکا دو هفتۀ بعد تعطیل شد. بمنی آتش‌زا در اوآخر شب دفتر لاپوکا را منهدم ساخت. به گفته یک گروه حقوق بشر به نام

صدکمونیستی پیش از ۱۰۰/۰۰۰ کشته و مفقود برجای گذارند. قتل ۴۷ خبرنگار بین سالهای ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۵ تأثیری بسزا و میراثی مشخص از خود بر جای گذارد: «خودسانسوری».

خبرنگاران گواتمالایی امید داشتند که در دوران حکومت شرثو فعالیتشان را گسترش دتر کنند. یک سال پس از آغاز به کار دولت غیرنظامی شرثو، خبرنگاران واحد خبری پرسالاتینا از کشور کوبا و تاس، آزادسخن خبری شوروی در گواتمالا مشغول به کار شدند و این نشانه تغییر نگوش دولت شرثو بود. در همان اثنا بایرون بازار روزنامه‌نگار گواتمالایی که تازه از تبعید بازگشته بود، هفته‌نامه لاپوکا را منتشر کرد. لاپوکا به موضوعاتی نظیر قدرت ارتش پرداخت که قبلاً معنیغ بود.

با آنکه رژیم شرثو، برخلاف رژیمهای نظامی پیشین، از اعمال سیاستهای خشن در مورد رسانه‌ها خودداری کرد، اماً به سرعت نشان داد که توان یا تمایل به محافظت از خبرنگاران را در برابر نیروهای قدرتمند ارتش نداشت.

در مه ۱۹۸۸ یک جوخه مرگ به نام «مانوبلاتکو» که پیش از آن در خدمت ارتش بود، خبرنگاران پرسالاتینا و تاس را به مرگ تهدید کرد. این گروه طی نامه‌ای به این

نخستین بار بود که دادگاه حقوق بشر رسیدگی به پرونده‌ای را آغاز می‌کرد که هنوز آن را رسماً برای محاکمه نپذیرفته بود. مرحله دوم دادخواست کمیته محافظت خبرنگاران است که تا کنون قدمی برای آن برداشته بود، رسیدگی به آن توسط دادگاه حقوق بشر درون - آمریکایی است.

دو هفته از پخش رادیویی مأموریتهاي خطرناک گذشته بود که ظاهراً مقامات دولت پرو احساس کردند پرونده بوسیوس بیش از حد معمول مورد توجه رسانه‌ها قرار گرفته است. در نتیجه تصمیم گرفتند، دست به اقداماتی بزنند. وکیل مدافعانه پرونده، از نظامیان پرو خواستار اطلاعاتی درباره سربازانی شد که احتمالاً در این جنایت دست داشتند. پس از چند سال بررسیهای بدون نتیجه، دادیار محلی کار را بنبال کرد و دو افسر پرویی را به طراحی و ارتکاب جنایت متهم کرد. به گفته مجله کارتاس یک قاضی پرویی حکم دستگیری افسران ذکور را صادر کرد.

در این میان، مقامات ارتش پرو که گویی از جار و جنجال قریب الوقوع «دادگاه» وحشت کرده بودند، و شاید برای وادارساختن مقامات قضایی غیرنظامی به درگیری، دستور رسیدگی جداگانه صادر کردند. در گذشته نیز نیروهای ارتش در موارد مربوط به حقوق بشر از این روش برای برهم‌زدن جریان تحقیقات دادگاه‌های غیرنظامی استفاده کرده بودند.

آینده نشان خواهد داد که آیا ارتش پرو خواهد توانست تأخیری در پرونده بوسیوس اعمال کند یا فشارهای بین‌المللی و ملی، دولت پرو را وادار خواهد ساخت اجرای عدالت را بدزیرد.

گواتمالا: سکوت دائم و خودسانسوری

«بینیسیو شرثو» در ژانویه ۱۹۸۶ در گواتمالا به قدرت رسید. او نخستین رئیس جمهور غیرنظامی بود که دو دهه بر این کشور حکومت کرد. پیش از او دولتهای سرکوبگر

کلمبیا، معاملات مواد مخدر رگ حیاتی جامعه است. خبرنگاران داخلی و خارجی که اخبار مربوط به مواد مخدر را گزارش می‌کنند، غالباً خبرهای ایشان را بدون امضا می‌نویستند.

روزنامه‌الاسپکتادور سالها به خاطر موضع مخالفش با قاچاقچیان مواد مخدر، در درسراهای بسیاری را تحمل کرد. در دسامبر ۱۹۸۶، گیرمو کانو سردبیر روزنامه‌الاسپکتادور در نزدیکی دفتر مرکزی روزنامه به گلوله بسته شد. در همان زمان روزنامه به شدت از قاچاقچیان مواد مخدر انتقاد کرده بود.

هکتور گیرالدو گالوز، وکیل روزنامه‌الاسپکتادور، که برای روزنامه مطلب هم می‌نوشت، در دادگاه فرجام پاپلو اسکوبیار، رئیس کارتل کوکائین «مدلین»^۵ که در دادگاه پیشین نیز به طراح اصلی آدمکشیها متهم شده بود، پیروز شد. پیروزی گیرالدو حکم دادگاه پیشین را تأیید می‌کرد که اسکوبیار را در آدمکشیها دخیل دانسته بود. پاتزده روز بعد، افراد مسلح به گیرالدو حمله کردند. قاضی که حکم محکومیت او را صادر کرده بود، پس از آنکه در سال ۱۹۸۹ به مرگ تهدید شد، کشور را ترک کرد.

نبرد قاچاقچیان مواد مخدر با رسانه‌ها در اواسط سال ۱۹۸۹، شدت یافت. و آن زمانی بود که مقامات دولتی کلمبیا در پاسخ به قتل لوئیس کارلوس گالمان، کاندیدای ریاست جمهوری، به قاچاقچیان یورش برداشتند.

کارتل مواد مخدر مدلین در ۲۴ اوت ۱۹۸۹، جنگی را با رسانه‌های کلمبیا آغاز کرد، که آن را «جنگ تمام عیار و سرنوشت‌ساز»، می‌خواند. و انگشت گذاشته بود روی «روزنامه‌نگارانی که قصد حمله به اتحادیه و نابودی آن را دارند». پس از آن در دو ایستگاه ملی رادیویی، در دفاتر مدلین بمبهای قویی خنثی شد.

در دوم دسامبر، بمبهی بخش عمده دفتر مرکزی روزنامه‌الاسپکتادور را ویران ساخت. این انفجار ۲/۵ میلیون دلار خسارت به بار آورد. در ماه بعد، مارتا لوز لوپیز و میگل سولر، دو کارمند دفتری مدلین، در این

کلمبیا: خبرنگاران در مخمصه جنگ مواد مخدر

خشونت در فرهنگ سیاسی کلمبیا، مرسوم است و خبرنگاران از آن در رنجند. پیش از بیست و چهار خبرنگار از سال ۱۹۸۶ به بعد به دلایلی که ظاهراً به کارشان مربوط می‌شده، کشته شده‌اند. حمله به خبرنگاران از جانب گروههای مختلفی صورت می‌گیرد که اغلب هم نمی‌توان ردی از آنان به دست آوردن.

گروههای حقوق بشر روابط پیچیده‌ای را بین جوخدوهای شبے نظامیان، نظامیان کلمبیایی و قاچاقچیان مواد مخدر گزارش می‌کنند. بسیاری از خبرنگارانی که در سالهای اخیر کشته شده‌اند، یا اخباری از خشونت در منطقه داده‌اند، یا درباره این روابط اخبار انتقادی نوشته‌اند.

چریکهای دست‌چپی هم اغلب به خبرنگاران حمله کرده‌اند و معمولاً آنها را برای دوره‌های کوتاهی نابوده‌اند.

اما آشکارترین تهدید برای خبرنگاران از جانب قاچاقچیان مواد مخدر بوده است. در

«پاسدار امریکا»، یک افسر پیشین پلیس حمله به رئیس ستاد نیروهای ریاست جمهوری را عامل این حادثه دانست. سردبیر مجله، بایرون بازرا از منبع موقعي شنید که ارتش خیال کشتن او را دارد و از کشور گریخت. تحقیقات پلیس نیز به جایی نرسید.

این حملات به خبرنگاران گواتمالایی آموخت که صرف وجود دولتی غیرنظامی ضامن اینمی آنان یا مطبوعات آزاد نیست. در دوره حکومت ثرثو، خودسازی شدید داده داشت.

«بایرون بازرا» بعداً به گواتمالا بازگشت، گرچه او انتشار مجله لا اپوکا را از سر نگرفت ولی همکاری خود را با سرویس خبری آمریکای مرکزی، که خود او در دهه ۸۰ در مکزیکو تأسیس کرده بود، آغاز کرد. دو هفته قبل از انتخابات ریاست جمهوری در نوامبر ۱۹۹۰ فرد مسلحی در گواتمالا سیستی به روی او آتش گشود. بازرا به شدت زخمی شد و همسرش کشته شد. و او بار دیگر کشور را ترک کرد.

گردیده است و ۱۴ خبرنگار کشته شده‌اند. دولتها مسؤول تضمین حقوق بشر مودم و احترام به آن در قلمرو حکومتی خویشنده‌اند. این بدین معناست که آنها نه تنها باید از آزار و ایذاء خبرنگاران خودداری کنند بلکه، باید در مواردی که چنین تهاجماتی رخ می‌دهد، ابزارهای قانونی را در جهت رسیدگی هرچه بهتر به آنها فراهم سازند.

اما وقتی که دولتها خود مستقیماً این تهاجمات را بر عهده ندارند، قادر مشکل است که آنها را به رسیدگی به این حوادث و ادار نمود. دولتها غیرنظامی کلمبیا و گواتمالا، با توجه به آنچه گفته شد، به راحتی می‌توانند از خود سلب مسؤولیت کنند. این وضع اثرات ناگواری برای کمیة محافظت خبرنگاران دارد. از این رو بسیار مهم است که هر تهاجمی، که علیه خبرنگاران آمریکای لاتین به وقوع می‌پیوندد، ثبت گردد.

اگر دولتها بدانند که آمار جامع این حوادث نگهداری می‌شود، این احتساب وجود خواهد داشت که نسبت به رعایت تعهدات بین‌المللی شان مسؤولانه‌تر برخورد کنند و بدانند که باید پاسخگو باشند.

پی‌نویسها:

۱. این مقاله ترجمه‌ای است از:

Joel Solomon, "Journalists Under Fire in Latin America", in: *Danger Assignment A Study Guide* (New York: 1992), pp. 3-7

۲. این راهنمای توطیق کمیة محافظت از خبرنگاران گردآوری و تنظیم شده است.

۳. روش این پس از تحمیل یک بیماری طولانی در مارس ۱۹۹۱ درگذشت.

4. Inter American Commission on Human Rights

کمیسیون حقوق بشر - درون آمریکایی، بخش از سازمان ایلات آمریکا (او. اس. آئی) است که موردهای حقوقی افراد را در داخل آمریکا دنبال می‌کند.

۵. کارتل کوکائین «منلین» که به تجارت قانونی شنفول است، در پهان کوکائین توزیع می‌کند.

6. Hoy X Hoy

خبرنگارانی بود که در ماه اوت ربوه شد و در ۲۵ ژانویه ۱۹۹۱، طی تیراندازی بین نیروهای امنیتی کلمبیا و اسیرکنندگانش، از پای درآمد.

اوضاع مطبوعات آمریکای لاتین

قدرت‌های نظامی که روزگاری بر آمریکای لاتین تسلط داشتند، مدام خبرنگاران را زندانی کردند، آزار دادند و روزنامه‌ها، مجلات و ایستگاههای رادیو و تلویزیون را تعطیل کردند. بسیاری از این حکومتها سلطه قابل ملاحظه‌ای بر زندگی خبرنگاران مستقل داشتند بطوریکه بدون حمایت ضمیمی مقامات رسمی بسیاری از خبرنگاران قادر به یافتن کار نبودند. کثرت حملات خشونت‌بار علیه رسانه‌ها دلیل قانع‌کننده‌ای برای خودسانسوري بود.

در زمان استقرار دولتها غیرنظامی در منطقه، الگوهای جدیدی پیدا شد. در آمریکای مرکزی درصد تهاجماتی که مستقیماً توسط نیروهای ارتش و پلیس علیه خبرنگاران صورت می‌گرفت نسبت به سابق کاهش یافت. در سال ۱۹۸۹ ۸۷ درصد از حملاتی که کمیة محافظت خبرنگاران، گزارش کرده بود، توسط نیروهایی انجام گرفته بود که آشکارا با دولت همکاری می‌کردند. در سال ۱۹۸۹ این رقم به ۶۴ درصد و در سال بعد (۱۹۹۰) به ۳۶ درصد کاهش یافت.

این بدین معنا نیست که تعداد کلی حوادث یا خطراتی که خبرنگاران با آنها مواجه بودند، کاهش یافته باشد. در حقیقت کمیة محافظت خبرنگاران در سال ۱۹۸۹ در آمریکای لاتین ۱۴۰ حادثه را ثبت کرده است، این در حالی است که تعداد حوادث سال قبل، ۹۴ بود.

از ۶۷ خبرنگاری که تا سال ۱۹۸۷ در آمریکای لاتین کشته شده‌اند، فقط دو نفر از آنان در کشوری به قتل رسیدند که دارای حکومتی نظامی بوده است. در السالوادور که حکومتش از سال ۱۹۸۴ به بعد غیرنظامی است، بیش از ۴۵ حادثه از قبیل دستگیری، تهدید یا آزار خبرنگاران ثبت

روزنامه مورد اصابت گلوله قرار گرفتند. همچنین ایناسیو گوفر، خبرنگار محقق و ماریا جیمینا، دبیر بخش خارجی، پس از آنکه به مرگ تهدید شدند، جلای وطن کردند. دست کم، هشت خبرنگار بین اوت سال ۱۹۸۹ و ماه مه تا سال بعد، به دلایلی که ظاهراً به کار آنان مربوط می‌شد، کشته شدند که دست کم پنج قفره از این جنایات به قاچاقچیان نسبت داده شد. مثلًاً «خورخه ازیکو پولیدو» که سرپرستی برنامه اخبار تلویزیونی «ماندویژن» را عهده‌دار بود در ماه اکتبر، پس از پخش گزارش خبری‌ش که در آن اطلاعات حساسی را درباره کارتل مدلین بر ملا ساخت در بوگوتا به گلوله بسته شد. او در ماه نوامبر درگذشت. خیمنا گودوی، خبرنگاری که با پولیدو همکاری می‌کرد، در این حمله زخمی شد.

در اگوست ۱۹۹۰، دوره جدید حملات قاچاقچیان مواد مخدر به خبرنگاران آغاز شد. تلاش‌های کلمبیا برای تنظیم اساسنامه جدید ملی، فرستی را برای قاچاقچیان مواد مخدر فراهم آورد تا «تفوذ» خود را جهت حذف بند «استرداد مجرمین» بر طراح آن اعمال کنند و برای گرفتن امتیازات بیشتر، دولت را تحت فشار قرار دادند.

بین ماههای اوت و نوامبر، قاچاقچیان مواد مخدر هشت خبرنگار را ربودند که بنا بر گفته قاچاقچیان این عمل واکنشی بوده است به نقض حقوق بشری که شامل حال قاچاقچیان نیز می‌شود.

در سی ام اوت، یک گروه شش نفری خبرنگار مصاحبه‌ای را با رهبر چریکهای چپ «ایسی ال ان» ترتیب داده بودند، اما قاچاقچیان مواد مخدر راه را بر آنان بستند. در ۱۹ دسامبر، فرانسیسکو سانتوز کالدرون، دبیر روزنامه معتبر ال‌تمپر، ربوه شد و راننده‌اش به قتل رسید. در هفت م نوامبر، خبرنگار دیگری به نام مارویا پاچون توقيف شد. گرچه خبرنگاران دیگر یک ماه بعد از زندان آزاد شدند، اما پاچون و سانتوز تا پیستم مه ۱۹۹۰ همچنان در زندان باقی ماندند. دایانا توری، سردبیر هفته‌نامه خبری هوی ایکس هوی، یکی از شش